

MISKOLCI EGYETEM

ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR

Bűnügyi Tudományok Intézete

Büntetőjogi és Kriminológiai Intézeti Tanszék

SZAKDOLGOZAT

A compliance szabályozás hazai megjelenése, különös tekintettel a köztulajdonban álló gazdasági társaságokra

Konzulens: Prof. Dr. Jacsó Judit

Készítette: dr. Galina Ildikó

COSZJ

Neptun kód: DHO568

Miskolc

2022.

University of Miskolc
Faculty of Law
Institute of Criminal Justice
Department of Criminal Law and Criminology

THESIS

**The legal regulations of compliance in Hungary, especially for
publicly owned companies**

Tutor: Judit Prof. Dr. Jacsó

Author: Ildikó dr. Galina

Neptun code: DHO568

Miskolc
2022.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
I. Mit értünk compliance alatt?	5
<i>I.1. Compliance alapelvek</i>	<i>6</i>
<i>I.2. A compliance tevékenység célja, a compliance funkció területei</i>	<i>7</i>
<i>I.3. A compliance kockázatmenedzsment</i>	<i>8</i>
II. A compliance megjelenése a hazai szabályozásban.....	9
III. A compliance szerepe és megjelenése a köztulajdonban álló gazdasági társaságok esetében.....	15
IV. Belső kontrollrendszer, belső védelmi vonalak.....	18
<i>IV. 1. Megfelelést támogató funkció</i>	<i>20</i>
V. Összegzés.....	24
Irodalomjegyzék	25

Bevezetés

A compliance (megfelelési) szakjogász képzésre történő jelentkezésemet elsősorban a téma iránti érdeklődésem adta, amelynek hasznossága, egyre nagyobb területet érintő kiterjedtsége és érdekessége a két félév alatt is beigazolódott. Szakdolgozati témaként is olyan területet igyekeztem kijelölni, ahol a compliance szabályozás már valamilyen szinten kialakult gyakorlattal bír, és meghatározza ez a szemlélet az adott gazdasági társaság vállalatirányítási szemléletét is. Így esett a választásom a köztulajdonban álló gazdasági társaságok körére, ahol a 339/2019. évi (XII. 23.) Kormányrendelet egyértelmű alapjául szolgált ahhoz, hogy a 2020-as évektől kezdődően a közzsférában is gyökeret verhessen a compliance szemlélet.

Dolgozatomban elsőként a compliance fogalmát tisztázom, majd a legfontosabb alapelvek és a kockázatmenedzsment bemutatása után igyekszem áttekinteni azokat a(z) (elsősorban hazai) jogterületeket, ahol a compliance szabályozás már fellelhető, majd a köztulajdonban álló gazdasági társaságokat venném górcső alá, hiszen 2021. január 01-től kötelező ezen társaságoknak a megfelelést támogató szervezeti egység felállítása, valamint az etikus működést és a jogszabályoknak való megfelelést célul kitűző szervezeti kultúra megalakítása. A compliance-nek a legfontosabb feladata, hogy aktívan és megelőző jelleggel járuljon hozzá a szervezeti célok megvalósításához, a legkorábbi fázisban azonosítsa a működés során felmerülő szabályalkalmazási hiányosságokat, és megfelelő eljárásrendet dolgozzon ki az észlelt eltérések (szabálytalanságok) gyors és eredményes elhárítására, illetve kezelésére. Ezért a compliance olyan mindentől független, objektív bizonyosságra törekvő tanácsadói tevékenység, amely értéket ad a szervezet működéséhez, és javítja annak minőségét, módszeres és szabályozott eljárással értékeli a kockázatkezelési, a kontroll- és az irányítási folyamatok hatékonyságát, ezáltal segíti a szervezeti célok megvalósítását.¹

¹ Kocziszky György – Kardkovács Kolos: A compliance szerepe a közösségi értékek és érdekek védelmében Elmélet és gyakorlat Akadémiai Kiadó, Budapest, 2020. 4.8.

I. Mit értünk compliance alatt?

A compliance tevékenység adekvát meghatározásához mindenekelőtt annak fogalmát, jelentéstartalmát kell meghatározni. A „compliance” kifejezés az angol terminológiából származik, elsősorban egyezőséget, megfelelést jelent, amely fogalom az orvostudományi területen vált honossá. Az orvos által a páciens részére felírt gyógyszerek szedésére vonatkozó utasítások, valamint a gyógyulást segítő előírásoknak megfelelő magatartást jelentette azokon a területeken főképp, ahol a beteg együttműködésének tanúsítása elengedhetetlen volt. Ezek mellett az 1980-as évektől kezdődően pénzügyi szervezetek és a vállalkozások érájában is használt fogalom lett. A vállalatok szervezetükön belül olyan rendszer felállítására törekedtek, amely hozzájárul, hogy minden egyes alkalmazottja követi és betartja a jogszabályi működési feltételeket. A későbbiekben a compliance fogalma kiszélesedett, mára már sokkal szélesebb jelentéstartalommal bír. Ahogy látható, elsődlegesen a gazdasági jogban használatos fogalomról beszélünk, de egyre inkább a gazdasági büntetőjog területén is elterjedt. Az angolszász jogban „követést” „meg egyezőséget”, „parancsok betartását” jelenti, tehát azt, hogy a vállalatok és annak szervezeti egységei a joggal összhangban működnek² (Georg Gösswein). A vállalatok működésére vonatkozóan Balogh Monika szerint valamennyi szabálynak (legyen az jogi vagy egyéb), elvárásnak való megfelelést és az általi működést jelenti azzal, hogy nem a vállalat belső folyamatait, hanem ezen tevékenységek mikéntjének a külső világra gyakorolt hatását tekinti vizsgálatának tárgyaként, tehát azt, hogy hogyan is illeszkedik be a vállalat mikro- és makrokörnyezetébe³. Molnár Erzsébet álláspontja, hogy a compliance általános jogi értelemben az érvényes és hatályos jognak megfelelően, azzal összhangban való cselekvéseket jelöl.⁴ Látható tehát, hogy számos külföldi és hazai szakirodalomban születtek különféle fogalom meghatározások, de ezeket összegezve megállapítható, hogy a jogkövető magatartást jelöli elsősorban a definíciója. Mindezek következtében a compliance tevékenység tehát egy adott szervezeten belül a megfelelés biztosítására, így jogi és etikai normák együttes

² Gösswein, Georg: A mediáció mint a compliance dilemmából kivezető út Georg Gößwein LL.M. (fordította: Csemáné Dr. Váradi Erika – Dr. Jászó Judit). AKV Európai Szemle 2007/1. oldalszám https://adreurope.uni-miskolc.hu/files/57/ADR-2017-1_Go%C3%9Fwein.pdf (megtekintés időpontja: 2022. április 3.)

³ Balogh Monika: A munkaügyi compliance audit https://mersz.hu/dokumentum/YOV1616__5 (megtekintés időpontja: 2022. április 3.)

⁴ Molnár Erzsébet: Compliance és az üzleti titok In: Miskolci Jogi Szemle 16. évfolyam (2021) 1. szám 2. kötet 51-52. o.

betartására irányul. Elmaradásuk esetén a compliance kockázat kialakulása és növekedése fennáll, amelyről a későbbiekben fogok szót ejteni.⁵

1.1. Compliance alapelvek

Az alapelvek minden jogterületen jogterületi célkitűzések, a jog iránymutató eszméi, vezérelvei, amelyek meghatározzák a jogrendszert és a jogalkotás kereteit. Generálklauzulaként jelennek meg, a jog eszmei alapját teremtik meg. A compliance alapelvek egyrészt a compliance-re, mint funkcióra és mint szervezeti egységre értendők, másrészt a szervezeti egységekben dolgozóakra is alkalmazandók. Egyik legfontosabb elv a **függetlenség**, amelynek értelmében a compliance terület önálló, megfelelő jogosultságokkal felruházott szervezeti egységként működik a vállalat rendszerében. Ez a tevékenységük semmilyen formában nem korlátozható, teljes körűen hozzáférnek a compliance munkatársai minden olyan információhoz (dokumentumok, személyek, tájékoztatások), amelyek feladataik ellátásához szükséges lehet. A compliance funkciót irányító vezető (compliance officer- CO) egyszemélyi felelősséggel felruházott vezető, aki ugyanolyan munkaköri besorolásban áll javadalmazását és pozícióját tekintve, mint a belső ellenőrzés vezető és a kockázatkezelési vezető. Másik marginális alapelv a **feddhetetlenség**, tehát a compliance vezetőre és munkatársaira vonatkozó becsületes és tőlük elvárható tisztességgel, szakmai gondossággal, felelősséggel és hozzáértéssel történő munkavégzés követelménye.⁶ Nagyon fontos, hogy minden esetben objektíven, részrehajlás nélkül járjanak el, valamint tartózkodjanak minden olyan magatartástól, amely nem méltó a compliance területéhez. A **titoktartás** alapelve is megjelenik a compliance kérdéskörében. E terület minden tagja minden körülmény között köteles betartani a hozzá eljutott információk kiemelten bizalmas kezeléséhez és a titoktartáshoz kapcsolódó kötelezettségeit. Lényeges a **szaktudás** követelménye is, az, hogy a CO, valamint a compliance területen dolgozó munkatársai rendelkezzenek azokkal képességekkel, amelyek a rájuk rótt kötelezettségek teljesítéséhez szükségesek. Ehhez viszont elengedhetetlen a folyamatos tanulás, motiváció és a kollegákkal való szoros és jó kapcsolat fenntartása az ismeretek fejlesztése és

⁵ Jacsó Judit: A compliance fogalmáról és szerepéről a gazdasági életben. In: Miskolci Jogi Szemle 14. évfolyam (2019) 1. különszám 82-85. o.

⁶ Magyar Fejlesztési Bank: Compliance <https://www.mfb.hu/compliance-s4> (megtekintés időpontja: 2022. április 3.)

elmélyítése céljából.⁷ Végül, de nem utolsó sorban nélkülözhetetlen elem az **összeférhetetlenség** alapelve. A terület munkatársai (különösképpen a vezető) nem tölthet be olyan pozíciót, ahol az összeférhetetlenség felmerülhet a compliance, illetve egyéb feladatuk között (pl. nem vállalhatnak intézménnyel üzleti kapcsolatban álló társaságokban irányítói tisztséget, nem lehet alá-fölé rendeltségi viszonyban hozzátartozójával).⁸

1.2. A compliance tevékenység célja, a compliance funkció területei

Abban az esetben, ha egy szervezet nem felel meg a rá vonatkozó jogszabályi előírásoknak, belső szabályzatoknak, eljárásrendeknek, etikai normáknak, vagy egyéb normatív szabályoknak jelentős pénzügyi és egyéb károk érhetik (pl. pénzbírság, kártérítés, engedély visszavonása). Ezek elkerülése érdekében (a compliance officer és a compliance kockázatmenedzsment mellett) a compliance tevékenység feladata, hogy olyan eljárásrendeket, módszereket és belső kontrollrendszert alakítson ki, amely jelentős mértékben, maradéktalanul elősegíti a vállalat normakövető magatartásának megtartását, véghezvitelét, biztosítja a szervezeti tevékenység folytonosságát és a biztonságos működés feltételeit és mindemellett hozzájárul az értékteremtéshez és a szervezeti teljesítmény fenntartható növekedéséhez. Mindezek fényében a compliance tevékenység gyakorlati célja, hogy

- ❖ a szervezeti alkalmazottak megismerhessék, majd megfelelő módon alkalmazhassák a jogszabályokat és a szervezetre vonatkozó egyéb szabályokat
- ❖ a szervezet működési és szabályozási folyamatait felmérje és jelezze a vezetőségnek a szabályalkalmazási kockázatokat
- ❖ azokat az intézkedéseket, amelyeket a kockázatok kezelésére tettek értékelje
- ❖ meghatározza a szabályok be nem tartásából eredő potenciális veszteségeket.

⁷ Magyar Bankszövetség Compliance munkacsoport: A compliance (megfelelőség biztosítási) funkció működtetésének legjobb gyakorlata (Best Practice Kódex) https://www.bankszovetseg.hu/Content/alapdokumentumok/6_melleklet_Compliance_Best_Practice_Kodex_H_UN.pdf (megtekintés időpontja: 2022. április 3.)

⁸ Belső Ellenőrök Magyarországi Közhasznú Szervezete: Ajánlás a Compliance funkció számára https://szabalyzatok.hu/images/ajanlas_compliance.pdf (megtekintés időpontja: 2022. február 22.)

A korábbiakban is említettem, hogy a compliance funkció igencsak szerteágazó területté nőtte ki magát, de leginkább kiemelt területnek a pénzügyi-adózási compliance (elsősorban számviteli, fizetőképességi, valós pénzügyi helyzetre vonatkozó, valamint adóelkerülési és adóoptimalizálási kérdések), a humánerőforrás compliance (munkavédelem, munkabiztonsági előírások, egészségvédelem), a környezetvédelmi compliance, a büntetőjogi compliance (csalás, pénzmosás, korrupció büntetőjogi tényállása, valamint összeférhetetlenségi kérdések) és az információtechnológiai biztonság jelenthető ki.⁹ Ezeken a területeken is immanens szerepet játszik a compliance kockázatmenedzsment, amelyet az alábbiakban fejtek ki.

1.3. A compliance kockázatmenedzsment

A compliance kockázatmenedzsment fogalmát a pénzügyi intézményekre vonatkozó kockázatmenedzsmentből kiindulva, de általános jelleggel határozom meg a továbbiakban. Compliance menedzsment alatt azon folyamatok összességét értjük, amelynek célja, hogy a szabályszerű, eredményes és hatékony működés, valamint a megbízható beszámoló elérésére biztosítékot nyújtson. A compliance menedzsment az adott gazdasági szervezet hatékony irányításához nyújt segítséget változó gazdasági környezetünkben és szem előtt tartja a belső működés szabályosságát, stratégiával való összhangját. Minden szinten és minden értelemben támogatja a gondos munkavégzést, a belső folyamatok kialakításától a minőségellenőrzésen keresztül a szervezeti kultúrával bezárólag.¹⁰ A megfelelési kérdések a vállalat tevékenységének széles körét ölelik fel, ezért muszáj azonosítani az erőforrásokat és a legnagyobb kockázati tényezőket mindezeknek megfelelően. Maga a kockázat nem más, mint a bizonytalanság hatása a célokra.¹¹ A kockázatmenedzsment kiemelt célja, hogy beazonosítsa, kezelje, valamint a minimumra csökkentse a kockázatokat. A megfelelési biztosítási munkatársak alapvető feladata, hogy a mindenkori munkavégzésük során szem előtt tartsák a pénzügyi intézmény megfelelését, a compliance kockázatok elkerülését, szembemenvén az üzleti

⁹ Kocziszkó György – Kardkovács Kolos: A compliance szerepe a közösségi értékek és érdekek védelmében Elmélet és gyakorlat Akadémiai Kiadó, Budapest, 2020. 2.2.4.

¹⁰ Benedek Petra: Compliance menedzsment a szolgáltatási szektorban, PhD értekezés. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Doktori Iskola, 2019.
<https://repozitorium.omikk.bme.hu/bitstream/handle/10890/13176/ertekezés.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (megtekintés időpontja: 2022. február 22.)

¹¹ MSZ ISO 31000:2015 szabvány a Kockázatfelmérés és -kezelésről, Alap- és irányelvek

területek profitorientált szemléletmódjával. Compliance kockázatnak tekinthető a vonatkozó jogszabályok, illetve jogszabálynak nem minősülő egyéb előírások – ideértve a hazai és a nemzetközi ajánlásokat, irányelveket, követni kívánt módszertani útmutatókat, sztenderdeket, a piaci szokványokat, vállalt magatartási kódex előírásokat, illetve az etikai szabályokat is – és a belső szabályozás be nem tartása következtében esetlegesen keletkező jogi kockázat, felügyeleti vagy egyéb hatósági szankció, jelentős pénzügyi veszteség, vagy hírnévromlás kockázata. Ezen kockázatok fennállása esetén a megfelelőség biztosítási szakember nem kizárólag a kockázat jelenlétére hívja fel az adott intézmény szakterületének a figyelmét, hanem szükséges, hogy proaktívan, megoldási javaslattal segítse elő ennek megszüntetését, illetve mérséklését. Ilyen gyakorlat lehet, ha az állandó jelenlét fenntartására törekszik a megfelelőség biztosítási funkció a vállalat életében (pl. projektekben való részvétel), illetve rendszeresen oszt meg a belső kommunikáció felületén is olyan információkat, amelyek esettanulmányokat mutatnak be megoldási javaslatokkal. A megfelelőség biztosítási munkatársak természetesen tanácsadással is segítséget nyújthatnak bizonyos döntésekben rejlő kockázatok feltérképezésében, valamint az azokat érintő kockázat csökkentő megoldások alkalmazása terén. A szervezet dönthet úgy, hogy az előzetes véleményező funkciót építi be folyamataiba kötelező jóváhagyásként (Pl. a megfelelőség biztosítási funkció kötelező véleményező minden belső szabályozó dokumentum kiadása során, vagy nagyobb üzleti kockázattal járó ügyleteknél, vagy marketing anyag, telefonos értékesítési script kialakításánál). A compliance tudatosságnak az a legjobb és elvárt szintje, amikor már szinte automatikusan a megfelelőség biztosítási funkció véleményének kikérését indukálja azokban az esetekben, amikor az érintett terület számára kérdésessé válik a jogszabályoknak való megfelelőség.¹² Mindezek fényében tekintsük át, hogy hogyan jelenik meg a compliance fogalma a magyar jogi szabályozásban.

II. A compliance megjelenése a hazai szabályozásban

Magyarországon is egyre jellemzőbb, hogy a megfelelés biztosításának szervezeti követelményét inkább a jogszabályi előírások határozzák meg. Ez legfőképp az Európai

¹² Magyar Bankszövetség Compliance munkacsoport: A compliance (megfelelőség biztosítási) funkció működtetésének legjobb gyakorlata (Best Practice Kódex) https://www.bankszovetseg.hu/Content/alapdokumentumok/6_melleklet_Compliance_Best_Practice_Kodex_H_UN.pdf (megtekintés időpontja: 2022. február 22.)

Unió jogharmonizációs kötelezettségünknek köszönhető.¹³ Azon szabályokat, amelyek célja legáltalánosabb értelemben a jog- vagy erkölcsellenes magatartások megelőzése és egyúttal a szabályszerű – elsősorban vállalati – működés, compliance (megfelelési/megfelelőségi) szabályoknak nevezzük.¹⁴ A szabályozás megvizsgálása során találkozhatunk mind hard compliance, mind soft compliance elemekkel egyaránt, amelyeket az alapján tudunk megkülönböztetni, hogy milyen jellegű szabályoknak való megfelelésről van szó. Hard compliance esetén a jogi kötőerővel bíró szabályokról, illetve azok betartására vonatkozó nemzetközi és a belső jog részét képező normatív előírásokról beszélünk. A jogi kötőerővel nem rendelkező szabályoknak való megfelelést és azok betartására vonatkozó intézkedéseket összességét hívjuk soft compliance-nek, ami a szervezeten belüli önszabályozás eszközeivel valósul meg.¹⁵ A szabályozás tekintetében compliance területen átfogó törvényről – érthető módon – nem beszélhetünk. A kérdéskör ugyanis olyannyira sokrétű, hogy jogszabályba foglalására kizárólag számos különálló norma keretében kerülhet sor. Ebben a körben európai uniós instrumentum – mint a 2019/1937 EU Irányelv (2019. október 23.) az uniós jog megsértését bejelentő személyek védelméről – ugyanúgy tekintetbe jön, mint a hazai lentebb példálózó jelleggel feltüntetett törvények is. Hasonlóképpen kiemelt jelentőséghez juthatnak alacsonyabb rangú jogforrások, úgy mint kormányrendeletek, kormányhatározatok, MNB ajánlások, OBH utasítások, stb. Ezek közül kiemelt jelentőséggel bír a köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszeréről szóló 339/2019. évi (XII. 23.) Kormányrendelet, amely egyértelmű alapjául szolgált ahhoz, hogy a 2020-as évektől kezdődően a közzsférában is gyökeret verhessen a compliance szemlélet.¹⁶ Vizsgálatom legfőbb tárgyát is ez a kormányrendelet képezi, amelyet a későbbiek során¹⁷ mutatok be.

A legjellemzőbb szabályozási terület, amelyek elősorban a külföldi szakirodalmak alapján került meghatározásra a magyar jogban is, a vállalati visszaélés kategóriája, amelyet számos szempontból csoportosíthatunk specifikumai, illetve gyakorlati megjelenése szerint. **Magánjogi szempontból** relevánsak azok a jogellenes

¹³ Jacsó Judit: A compliance fogalmáról és szerepéről a gazdasági életben. In: Miskolci Jogi Szemle 14. évfolyam (2019) 1. különszám 86. o.

¹⁴ Ambrus István: A compliance jelentése és alapkérdései <https://jogaszvilag.hu/cegvilag/a-compliance-jelentese-es-alapkerdesei/> (megtekintés időpontja: 2022. március 15.)

¹⁵ European Center for Constitutional and Human Rights: Hard law/soft law <https://www.ecchr.eu/en/glossary/hard-law-soft-law/> (megtekintés időpontja: 2022. február 23.)

¹⁶ Ambrus István: A compliance jelentése és alapkérdései <https://jogaszvilag.hu/cegvilag/a-compliance-jelentese-es-alapkerdesei/> (megtekintés időpontja: 2022. március 15.)

¹⁷ III. rész - A compliance szerepe és megjelenése a köztulajdonban álló gazdasági társaságok esetében

cselekmények, amelyek kimerítik egy bűncselekmény törvényi tényállását is. Ilyen lehet egy gondatlanságból elkövetett rongálási cselekmény, amely büntetőjogi úton ugyan nem, hanem kizárólag magánjogi úton érvényesíthető. Személyiségi jogsértések esetében, amennyiben valakinek a munkahelyén például a becsülethez, magántitokhoz, képmáshoz és a hangfelvételhez való jogát megsértik, őt a polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) 2:52. § alapján sérelemdíj illeti meg a nem vagyoni sérelemért.¹⁸

Munkajogi szempontból nem soroljuk automatikusan a vállalati visszaélések körébe azon munkajogi jellegű jogsértéseket, amelyhez az adott munkáltatói vagy munkavállalói ágazati szabályozás fűz jogkövetkezményt, akár közszférában, akár magánszférában. Ilyen jogviták esetén nem az állam bevonásával kerül sor a rendezésre, hanem a szervezet belső fórumára tartozik azok feloldása (pl.: fegyelmi vétség), bár ezek a döntések a munkaügyi bíróság előtt megtámadhatók. Abban az esetben, ha a jogellenes cselekmény a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvényt (Mt.) sérti és egyúttal bűncselekményt is megvalósít már tekinthetjük vállalati visszaélésnek. Jó példa erre a büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 209. § (1) bekezdés a) pont szerinti gyermekmunka büntette, amelynek tettese az lehet, aki a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyek foglalkoztatására vonatkozó törvényi előírásokat megszegi. Tehát, ha a munkavállaló egy 14 éves gyereket alkalmaz munkavállalóként, kimeríti az Mt. 34. § (2) bekezdésének tényállását és az említett Btk. beli szakaszt is.¹⁹

Természetesen a compliance szerepe, ahogy eddig is láthattuk, a **büntetőjogi** területen dominál a leginkább, hiszen a nagy volumenű csalások és gazdasági visszaélések mára világproblémává váltak, becslések szerint az ezekkel okozott károk a vállalatok árbevételének 5 százalékát is eléri globális szinten. A közép- és nagyvállalatok számára ezért elsődleges kérdéssé lépett elő a *compliance* működés igénye, amely a nemzetközies cégstruktúrák miatt a vállalati visszaélések és a korrupció kiszűrésével jelentős

¹⁸ Ambrus István – Farkas Ádám: A compliance alapkérdései Az etikus vállalati működés elmélete és gyakorlata. Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest 2019. 51. o.

¹⁹ Ambrus István – Farkas Ádám: A compliance alapkérdései Az etikus vállalati működés elmélete és gyakorlata. Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest 2019. 50-51. o.

versenyelőnyt jelenthetnek.²⁰ A vállalati visszaélések rendszerezését a következő táblázatban²¹ foglalhatjuk össze:

A vállalat javára elkövethető bűncselekmények	A vállalat terhére elkövethető bűncselekmények
vesztegetés (Btk. 290. §)	rágalmazás (Btk. 226. §)
hivatali vesztegetés (Btk. 293. §)	vesztegetés elfogadása (Btk. 291. §)
vesztegetés hatósági vagy bírósági eljárásban (Btk. 295. §)	lopás (Btk. 370. §)
befolyással üzérkedés (Btk. 299. §)	sikkasztás (Btk. 372. §)
korruptciós bűncselekmény feljelentésének elmulasztása (Btk. 300. §)	csalás (Btk. 373. §)
zsarolás (Btk. 367. §)	információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás (Btk. 375. §)
költségvetési csalás (Btk. 396. §)	hűtlen kezelés (Btk. 376. §)
számvitel rendjének megsértése (Btk. 403. §)	gazdasági titok megsértése (Btk. 413. §)
csődbűncselekmény (Btk. 404. §)	tiltott adatszerzés (Btk. 422. §)
üzleti titok megsértése (Btk. 418. §)	információs rendszer vagy adat megsértése (Btk. 423. §)

Érdekes tény, hogy jelen világunkban a visszaélések egyre gyakoribbak és elterjedtek, mint gondolnánk. A visszaéléseknek egyéni oldalát vizsgálva minden szervezetben akadhat egy maroknyi ember, aki aktívan keresheti a visszaéléseket és/vagy „nyitott” lehet azok elkövetésére. Ha mondjuk egy adott szervezetben 200-an dolgoznak, akkor a hüvelykujj-szabály alapján 5 fő körül lehet ez a „veszélyeztetett” csoport. Természetesen más tényezők is befolyásolhatják, tehát ettől függően ez lehet több is és kevesebb is. A másik oldalról akár mellbe vágó is lehet ez a tudat: vajon a saját szervezetemben is lehet(nek) olyan(ok), akikben nem lehet megbízni. Hogy kik ezek? Ez olyan, mint a reklám, amire a szakértők azt mondják, hogy az arra költött pénz fele kidobott pénz, csak

²⁰ Ambrus István: A 21. századi modernizációra adható büntetőjogi válaszok <http://ugyeszeklapja.hu/?p=2697> (megtekintés időpontja: 2022. március 14.)

²¹ Ambrus István – Farkas Ádám: Whistleblowing és büntetőjog – szempontok a vállalati visszaélések megítéléséhez. Magyar Jog, 2017/7-8. sz., 443. o.

sajnos nem tudni melyik fele. Itt is tudjuk, hogy van 2-3 százaléknyi munkatárs, akiben nem lehet megbízni, csak éppen nem tudjuk, kik ezek. Statisztikai oldalról²² közelítve pedig szembeötlő, hogy az elkövetők többsége (72%) férfi. A férfiak „kártékonyabbak” is: az általuk elkövetett ügyek medián kárértéke 150.000 USD, szemben a hölgyek 86.000 USD-jával. Fordított arányosság van az elkövetési gyakoriság és az okozott kár között az elkövető a szervezeten belül betöltött helye szerint: Beosztottak és középvezetők felelősek az ügyek döntő többségéért (41% és 35%), de az általuk okozott medián kárérték alacsonyabb (60.000 USD, illetve 150.000 USD), míg az ügyek 20 százalékban a tulajdonosok/felsővezetők „felelősek”, ám itt már az okozott medián kárérték 600.000 USD. Összességében tehát elmondható, hogy ahol lehet visszaélés ott lesz is, nem kivétel ezalól saját régióink sem. Kizárni ezen visszaélések lehetőségét sajnos nem lehet, de preventív intézkedésekkel, tudatos felkészüléssel csökkenthető a bekövetkezés kockázata, illetve, ha egyszer mégis bekövetkezik, növelhető a gyors feltárás valószínűsége. A gyors feltárás pedig alacsonyabb kárértéket, a szervezetnek pedig kisebb „sérülést” jelent.²³

A compliance, a megfelelés, mint fogalom meglehetősen szokatlanul cseng a **közigazgatási jogi** környezetben, hiszen a közigazgatási jellegű szabályozókban mindeddig csak néhány helyen fordult elő a megfelelési kontroll kérdésköre. Fontos kitérnünk az integritás kérdéskörére is e területen, amely a közigazgatásban olyan működésmódot jelent, amely lehetővé teszi, hogy a közigazgatás és a közigazgatási szervezet a ráruházott hatalmat és erőforrásokat a hivatalosan elfogadott és igazolt közérdek megvalósítására eredményesen használja.²⁴ A jogszabályok betartása, a törvényesség, a jogszerűség, a joghoz kötöttség közismert alapelvek. A megfelelés azonban nem csak ezt jelenti. Noha azok a jogszabályok, amelyek kifejezetten a megfelelési kontrollal foglalkoznak, alapvetően a jogi megfelelést értik alatta, látni fogjuk, hogy a megfelelés és a megfelelés nem csak a normatív előírásoknak való megfelelést jelenti. A költségvetési szervek számára már alaposan kimunkált integritási normatívák és egyéb, nem normatív szabályozók egyértelműen a köztulajdonban álló

²² Association of Certified Fraud Examiners (Képesített Csalásvizsgálók Nemzetközi Szervezete – ACFE) 2020-as Report to the Nations című kiadványából származnak

²³ Gajdos Márton: Kevésbé ismert tények a szervezeten belüli visszaélésekkel kapcsolatban <https://jogaszvilag.hu/szakma/kevesse-ismert-tenyek-a-szervezeteken-beluli-visszaelesekkel-kapcsolatban/?hilit=compliance> (megtekintés időpontja: 2022. március 15.)

²⁴ Pallai Katalin – Kis Norbert (2014): „A teljesség felé”. Integritásoktatás és kutatás a Nemzeti Közszerzői Egyetemen. Pénzügyi Szemle, 2. sz. 167–181. o.

gazdasági társaságok megfelelőségi kontrollmechanizmusai tekintetében is irányadók lehetnek.²⁶ A megfelelés biztosításának szervezeti követelményét megtalálhatjuk a Hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló törvényben (**Hpt.**)²⁷ is, annak 153/A. §-ban. Ennek értelmében a hitelintézeteknek a pénzügyi és befektetési szolgáltatási, illetve kiegészítő szolgáltatási tevékenységgel kapcsolatos feladatok körében, az ezen feladatokat ellátó szervezeti egységtől független szervezeti egységet kell kialakítaniuk és működtetniük. Ezt a szabályozást a törvény 2017. évi módosítása²⁸ deklarálta, az indokolásban meg is határozta azt, mi a compliance funkció alapvető célja: *„elősegítse a hitelintézet jogszabályokban, illetve belső szabályzatokban meghatározott kötelezettségeinek teljesítését, feladata továbbá a szabályok betartásának ellenőrzése, az eltérések feltárása, azok jelentése, javaslattétel a feltárt hiányosságok kijavítására, a döntéshozatalhoz szükséges pénzügyi és egyéb információk biztosítása, valamint a hitelintézet és ügyfelei eszközeinek és a tulajdonosok érdekeinek védelme.”* Kiemeli azt is, hogy *„a hitelintézetek esetében a compliance fontos szerepet játszik a bank belső kontrolljának, kockázatkezelésének és az irányítási feladatainak folyamatos fenntartásában, illetve minősítésében, amely egyben a felügyeletet ellátó hatóság alapérdeke is. A szabályozás jelenleg a különböző pénzügyi felügyeleti hatóságok, szakmai szövetségek iránymutatásainak való megfelelést jelenti. A szabályozó környezet nemzetenként, országonként is jelentős különbségeket mutat, de az uniós országok többségében legalább minimum ajánlásként megjelenik egy független egységként működő compliance szervezet kialakításának vagy megfelelőségi biztos/vezető kijelölésének szükségessége. A környező országok szabályozásának „Core Compliance”, mint önálló, független funkció kialakítása jellemzően nem kötelező erejű előírás; Magyarországhoz hasonlóan leginkább a pénzmosás megelőzésére vonatkozó szabályok, illetve a MiFID 2 kapcsán jelenik meg a jogi szabályozásban.”*²⁹ Az ismertetett törvény nem csak a compliance funkció célját, hanem annak tartalmát is meghatározza, tehát pontosan leírja a testület, vagy biztos/vezető³⁰ feladat- és hatásköreit. A vezetőnek biztosítani kell a

²⁶ Boros Anita: Az állami ellenőrzés egy sajátos válfaja, avagy a megfelelőség (compliance) és az integritás kérdésköre egyes közszféraszervezetek esetében, pro publico bono– Magyar Közigazgatás, 2019/2, 4–27.

²⁷ 2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról

²⁸ 2017. évi LXIX. törvény a pénzügyi piacok működését és a pénzügyi eszközök kereskedését szabályozó törvények jogharmonizációs célú módosításáról

²⁹ A pénzügyi piacok működését és a pénzügyi eszközök kereskedését szabályozó törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2017. évi LXIX. törvény 169. §-ához fűzött Indokolása

³⁰ Hpt. 153/A. § (2) bekezdés: „Amennyiben a jogszabályoknak történő megfelelésért felelős szervezeti egység kialakítása a hitelintézet számára a tevékenységének természete, mérete és összetettsége figyelembevételével aránytalan terhet jelentene, és a hitelintézet hitelt érdemlően igazolni tudja, hogy mindez nem befolyásolja hátrányosan a megfelelési feladatok ellátását, a hitelintézetnek elegendő egy, a

hitelintézetre vonatkozó jogszabályok megfelelőségét, illetve szabályzatok és a jogszabályi rendelkezések közötti mindenkorai összhangot. Szükséges emellett, hogy végig kísérje, nyomon kövesse és ellenőrizze mindazon eljárásoknak, intézkedéseknek az érvényesülését, amelyek célja, hogy hitelintézet e törvényben és az e törvény felhatalmazása alapján kiadott jogszabályban foglaltaknak történő megfelelésben tapasztalható esetleges hiányosságait feltárják. Segít továbbá a hitelintézet irányítási jogkörrel rendelkező vezető testületének, és alkalmazottainak annak érdekében, hogy a hitelintézet teljesítse a tevékenységére és működésére vonatkozó jogszabályokban foglalt kötelezettségeit. Ezen kötelezettségek teljesítéséről a felelős szervezeti egység évente minimum egyszer jelentést készít az irányítási- és felügyeleti jogkörrel rendelkező vezető testület részére, és ennek a szervezeti egységnek a vezetőjének a személyét köteles bejelenteni a Felügyeletnek, tehát a Magyar Nemzeti Banknak.³¹ A hazai jogszabályok vizsgálatát követően térjünk rá a dolgozat legfőbb kérdéskörére.

III. A compliance szerepe és megjelenése a köztulajdonban álló gazdasági társaságok esetében

Ahogy a korábbiakban is említettem, szakdolgozatom fő tárgyát a köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszerének fókuszja adja, de mindeneselőtt azt szükséges tisztázni, melyek is azok a köztulajdonban lévő gazdasági társaságok. Az állam és a helyi önkormányzatok közfeladataikat számos esetben köztulajdonban álló gazdasági társaságok útján látják el. Ezek a szervezetek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőséggel bírnak, tekintettel többek között arra, hogy ezek a társaságok állítják elő a magyar GDP jelentős részét, nemzeti vagyonnal gazdálkodnak, számos embert foglalkoztatnak, jellemzően közfeladatot látnak el, így például közszolgáltatásokat nyújtanak.³²

jogszabályoknak történő megfelelésért felelős személyt kineveznie. Ebben az esetben a jogszabályoknak történő megfelelésért felelős személy tekintetében a jogszabályoknak történő megfelelésért felelős szervezeti egységre előírt rendelkezéseket kell alkalmazni.”

³¹ Hpt. 153/A. (3) – (5) bekezdés

³² dr. Lehoczki Zóra Zsófia: A köztulajdonban álló gazdasági társaságok szervezeti és vagyoni sajátosságai, Doktori (phD) értekezés, Budapest, 2021. 9. o. <https://antk.uni-nke.hu/document/akk-copy-uni-nke-hu/Lehoczki%20Z%C3%B3ra%20-%20Disszert%C3%A1ci%C3%B3tervezet.pdf> (megtekintés időpontja: 2022. 03. 14.)

Működésüket a köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről szóló 2009. évi CXXII. törvény (a továbbiakban Takarékosstv.) határozza meg, amely 2020. január 1-jétől módosult és kiegészült a köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszerére vonatkozó szabályokkal. A Takarékosstv. Végrehajtási rendeleteként szintén 2020. január 1-jével lépett hatályba a köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszeréről szóló 339/2019. (XII.23.) Korm. rendelet (továbbiakban: Gtbkr.), amely a részletszabályokat tartalmazza. A szabályozás újdonsága miatt a jogalkotó a tavalyi év, 2021. január 1-jéig adott lehetőséget a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a jogszabály teljeskörű alkalmazására. A Gtbkr. 3. § (3) bekezdése alapján a köztulajdonban álló gazdasági társaság első számú vezetője a köztulajdonban álló gazdasági társaság belső kontrollrendszerét – a szektor specifikus eltérések figyelembevételével – az állami vagyon felügyeletéért felelős miniszter által az államháztartásért felelős miniszter egyetértésével közzétett irányelv megfelelő alkalmazásával alakítja ki és működteti (a továbbiakban Irányelv.) Az Irányelv 2021. január 1-jei hatállyal lépett életbe. Meghatározza azokat az elveket és elemeket, ami alapján ki kell alakítani a belső kontrollrendszert. A társaságok eltérő mérete, feladata és működése miatt az Irányelvet mindig e sajátosságoknak megfelelően kell alkalmazni. Az Irányelv lehetőséget ad arra, hogy a belső kontrollrendszer jogszabályban meghatározott kialakítását az Irányelvben foglaltaktól eltérően valósítsa meg a társaság, azonban ezt be kell jelentenie a tulajdonosi joggyakorló részére.³³

Az új szabályozás célja a közpénzek átláthatóságának erősítése és felhasználásának hatékonyabbá tétele volt, a Jó Állam megteremtése a köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszerére vonatkozó szabályok megalkotása révén, összhangban az Alaptörvény 38. cikkével. Az Alaptörvény 38. cikk (1) bekezdése szerint az állam és a helyi önkormányzatok tulajdona nemzeti vagyon. A nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele. A nemzeti vagyon megőrzésének, védelmének és a nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodásnak a követelményeit sarkalatos törvény határozza meg, továbbá az (5) bekezdés alapján az állam és a helyi önkormányzatok tulajdonában álló gazdálkodó

³³ KÉZIKÖNYV a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez
https://allamhaztartas.kormany.hu/download/8/f9/b2000/Gtbkr_k%C3%A9zik%C3%B6nyv_2021.pdf
(megtekintés időpontja: 2022.03.14.)

szervezetek törvényben meghatározott módon, önállóan és felelősen gazdálkodnak a törvényesség, a célszerűség és az eredményesség követelményei szerint.³⁴

Az új, módosult szabályozás a Takarékestv. 7/J. § (1) bekezdése alapján azon köztulajdonban álló gazdasági társaság - a Magyar Nemzeti Bank és annak felügyelete alá tartozó köztulajdonban álló gazdasági társaság kivételével -, amely esetében a tárgyévet megelőző két üzleti évben a mérlegforduló napján a következő három mutatóérték közül legalább kettő a társaság elfogadott (egyszerűsített) éves beszámolója, vagy - amennyiben konszolidált éves beszámolót is készít - a konszolidált éves beszámolója alapján meghaladja az alábbi határértéket:

- a) a mérlegfőösszeg a 600 millió forintot,
- b) az éves nettó árbevétel az 1 200 millió forintot,
- c) az átlagosan foglalkoztatottak száma a 100 főt, az e §-ban meghatározottak szerint belső kontrollrendszert működtet.

Ezen felül a (2) bekezdés értelmében az a gazdasági társaság, amely az (1) bekezdés szerinti feltételnek nem felel meg, a felügyelőbizottság javaslata alapján alkalmazhatja és működtetheti az e § szerinti belső kontrollrendszert. Ez esetben a belső kontrollrendszert a Takarékestv. 7/J. §-ában, illetve a törvényhez kapcsolódó végrehajtási rendeletben foglaltaknak megfelelően kell kialakítani. Ha egy köztulajdonban álló gazdasági társaság kormányzati szektorba sorolt egyéb szervezetnek minősül, és az (1) bekezdés alapján nem tartozik a Takarékestv. 7/J. § hatálya alá, továbbá erre vonatkozóan a felügyelőbizottság sem tesz javaslatot, akkor továbbra is a költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről szóló 370/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Bkr.) 1-10. §-a szerint kell a belső kontrollrendszert működtetnie.³⁵

Alapvetően az Irányelvnek nem célja, hogy helyettesítse, vagy éppen kiváltsa az adott társaságnál a belső kontrollrendszerre vonatkozó saját, belső szabályozást, valamint az

³⁴ KÉZIKÖNYV a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez
https://allamhaztartas.kormany.hu/download/8/f9/b2000/Gtbkr_k%C3%A9zik%C3%B6nyv_2021.pdf
(megtekintés időpontja: 2022.03.14.)

³⁵ KÉZIKÖNYV a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez
https://allamhaztartas.kormany.hu/download/8/f9/b2000/Gtbkr_k%C3%A9zik%C3%B6nyv_2021.pdf
(megtekintés időpontja: 2022.03.14.)

Irányelv nem terjed ki a tulajdonosi ellenőrzés szabályozására, de mindezekkel együtt figyelembe veszi, hogy a tulajdonosi ellenőrzés során a tulajdonosnak van lehetősége a belső kontrollrendszerre támaszkodni.³⁶ Tekintsük át a belső kontrollrendszer legfőbb jellemzőit és célját a köztulajdonban álló gazdasági társaságok esetében!

IV. Belső kontrollrendszer, belső védelmi vonalak

A köztulajdonban álló gazdasági társaság első számú vezetője felelős a belső kontrollrendszer keretében a köztulajdonban álló gazdasági társaság működésében érvényesülő

- a) kontrollkörnyezet,
- b) integrált kockázatkezelési rendszer,
- c) kontrolltevékenységek,
- d) információs és kommunikációs rendszer, és
- e) nyomon követési rendszer (monitoring)

kialakításáért, működtetéséért és fejlesztéséért. A különféle területek megjelenését és elvárásait konkrét, gyakorlati példákkal is szemléltetem az alábbiakban. A kulcsfeladat a fentiek közül az a) pontban meghatározott kontrollkörnyezet kialakítása, amelynek számos elemét megállapítja a Gtbr. 4. § (1) bekezdése. Ezek közül legfontosabbakként kiemelhető, hogy a **kontrollkörnyezetnek**, amely megadja az egész szervezet működésének a kereteit, szolgálnia szükséges a szervezeti struktúra átláthatóságát; az etikus működést, a jogszabályoknak megfelelést célul kitűző szervezeti kultúra létrehozatalát, a humán erőforrás-átláthatóságát. Fontos az ügyvezetés példamutatása a munkavállalók felé az etikai normák mindennapi munkavégzés során történő betartásával kapcsolatban, valamint, hogy az egységes szemlélet biztosítva legyen a szervezeten belül. Ez megvalósulhat a világos és egyértelmű feladatelhatárolás révén, a megfelelő eljárásrendek kialakításával, a hatáskörökhöz kapcsolódó felelősségek pontos megfogalmazásával, esszenciális összeférhetlenségi szabályok meghatározásával, valamint a teljesítménykövetelmények teljesítéséhez szükséges feltételek biztosításával,

³⁶ IRÁNYELV a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez, 2020. december
<https://allamhaztartas.kormany.hu/download/6/03/b2000/Ir%C3%A1nyelv%20k%C3%B6zz%C3%A9rt%C3%A9telre.pdf> (megtekintés időpontja: 2022.03.14.)

illetve a nem megfelelő munkavégzés esetére szóló következetes szankcionálással. A célok megfelelő teljesítése és elérése érdekében lényeges az alapvető feladatok írásba foglalása, illetve a stratégiai és operatív célrendszer írásban történő rögzítése és ennek kertében elvárás az éves üzleti terv mellett a hosszabb távú, (akár 2-3 évre is irányadó) stratégiai terv készítése. Elengedhetetlen a társaság stratégiai és operatív tevékenységével kapcsolatos rendszeres, pontos, minél szélesebb körű kommunikáció, tájékoztatás és információ áramlás biztosítása az egységes elvárásrendszer és annak betartása érdekében. Kötelező megalkotni a társaságoknak etikai kódexet, amely pontosan körülhatárolja az etikus magatartással és integritással kapcsolatos legfontosabb elvárásokat. A munkavállalók motiváltsága érdekében a prémium, céljuttatás, gépjármű, mobiltelefon magáncélú használatának biztosítása is fontos, valamint a részletes és hatékony vezetői információs rendszer működtetése a teljesítmény rendszeres bemutatása és vezetői testület figyelmét igénylő esetek bemutatása érdekében.³⁷

A vállalatirányításnak három védelmi vonalát különböztethetjük meg, amely a belső és a külső kontrollelemeket rendszerezi és új megvilágításba helyezi. A védelmi vonalak közötti elődleges különbséget a végrehajtástól viszonyított távolság, a függetlenség mértéke jelenti. Ezt az alábbi ábra is szemlélteti:

1.ábra – A vállalatirányítás védelmi vonalai

³⁷ IRÁNYELV a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez, 2020. december
<https://allamhaztartas.kormany.hu/download/6/03/b2000/Ir%C3%A1nyelv%20k%C3%B6zz%C3%A9rt%C3%A9telre.pdf> (megtekintés időpontja: 2022.03.14.)

Forrás: IRÁNYELV a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez, 2020. december
<https://allamhaztartas.kormany.hu/download/6/03/b2000/ir%C3%A1nyelv%20k%C3%B6zz%C3%A9rt%C3%A9telre.pdf> (megtekintés időpontja: 2022.03.14.)

Nagyon fontos azon elv mindenkori szem előtt tartása, hogy a feladatot lehet delegálni, de a végső felelősséget és a végső elszámoltathatóságot nem! A compliance program alatt a nemzeti és nemzetközi előírások betartására és a szabályok megsértésének megelőzésére vonatkozó intézkedések értendők, amelyek mindenek előtt az ügyvezetés és a munkavállalók jogszabálykövető magatartását hivatottak támogatni.

A compliance program jellemzői:

- ❖ a gazdasági társaság által meghatározott értékrendnek való elköteleződés gazdasági társaságon belüli öre,
- ❖ célja, a már meglévő kontroll-folyamatok hatékonyabb kezelése, folyamatszemplélet kialakítása,
- ❖ a gazdasági társaság szervezete számára hasznos javaslatok megfogalmazása,
- ❖ bejelentések fogadása, értékelése

A program vonatkozásában ezen négy fő irányt lehet beazonosítani, melyek a korábban megfogalmazott alapvetésekkel szorosan egybecsengenek.³⁹

IV.1. Megfelelést támogató funkció

A compliance szempontjából talán még a korábban említett kontrollkörnyezet kialakításánál is lényegesebb elvárást fogalmaz meg a Gtbkr 4. § (2) bekezdése, amely elsőszámú alapelvként állapítja meg a jogszabályoknak való megfelelés és az etikus működés összekapcsolását a köztulajdonban álló gazdasági társaság működési céljaival.⁴⁰

A **megfelelést támogató funkció** a belső kontrollrendszer szerves része, amely a belső védelmi vonalak közül az ábrán is látható második védelmi vonalhoz tartozik. Amíg a belső ellenőrzés utólagos kontroll tevékenységet végez, addig a megfelelési funkció a szabályosság támogatásával folyamatos kontrollt jelent az adott szervezet működésében,

³⁹ KÉZIKÖNYV a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez
https://allamhaztartas.kormany.hu/download/8/f9/b2000/Gtbkr_k%C3%A9zik%C3%B6nyv_2021.pdf
(megtekintés időpontja: 2022.03.14.)

⁴⁰ Ambrus István: A köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszere
(<https://jogszvilag.hu/cegvilag/a-compliance-jelentes-es-alapkerdesei/>) (megtekintés időpontja: 2022.03.14.)

amelynek bevezetése az érték alapú működéssel (integritással) összefüggő szervezeti követelmények érvényesítését támogatja.⁴¹ A közigazgatás területén újabban gyakran használt kifejezés, az *integritás* – amely tulajdonképpen a közszféra sajátosságai szerinti compliance-ként is felfogható – fogalma is megállapításra került. Ez a Gtbr. szerint a köztulajdonban álló gazdasági társaság szabályszerű, a köztulajdonban álló gazdasági társaság célkitűzéseinek, értékeinek és elveinek megfelelő működése.⁴²

A megfelelést támogató funkció alapvető célja annak elősegítése, hogy a társaság külső és belső tevékenységét tekintve megfeleljen az irányadó jogszabályokban és az általa alkotott belső szabályzatokban foglaltaknak, valamint az erkölcsi, etikai és társadalmi elvárásoknak. A megfelelést támogató funkció feladata továbbá mindezeknek a szabályoknak a betartásának ellenőrzése, az eltérések feltárása, azok jelentése, javaslattétel a feltárt hiányosságok kijavítására, a döntéshozatalhoz szükséges információk megfelelőségének biztosítása, valamint a társaság, a tulajdonos(ok), és az ügyfelek pénzügyi érdekeinek védelme. A megfelelést támogató szervezeti egység közvetlenül az első számú vezetőnek, vagy az irányítási funkciót betöltő testületnek alárendelve végzi tevékenységét, a megfelelést támogató szervezeti egység csak a társaság első számú vezetőjének, és az irányítási funkciót betöltő testületnek (igazgatóság) és a felügyelőbizottságnak tartozik jelentéstételi kötelezettséggel.⁴³

A megfelelés támogató funkció jellemző feladatai közé tartozik az etikai értékek és az integritás elősegítése és fenntartása, amelyhez elengedhetetlen, hogy a társaság rendelkezzen egy olyan **etikai kódex-szel**, amely pontosan körülhatárolja az etikus magatartással és az integritással kapcsolatos elvárásokat. Egy jó etikai kódexnek mindenképp ki kell térnie az ügyvezetés etikai felelősségére, az összeférhetetlenségi szabályokra, a munkavállalóival szembeni elvárásokra, a vesztegetés és korrupció tilalmára, adóelkerülés tilalmára, nemek közti egyenlőség, diszkrimináció tilalmának,

⁴¹ IRÁNYELV a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez, 2020. december
<https://allamhaztartas.kormany.hu/download/6/03/b2000/Ir%C3%A1nyelv%20k%C3%B6zz%C3%A9t%C3%A9telre.pdf> (megtekintés időpontja: 2022.03.15.)

⁴² Ambrus István: A köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszere
(<https://jogaszvilag.hu/cegvilag/a-compliance-jelentese-es-alapkerdesei/>) (megtekintés időpontja: 2022.03.15.)

⁴³ IRÁNYELV a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez, 2020. december
<https://allamhaztartas.kormany.hu/download/6/03/b2000/Ir%C3%A1nyelv%20k%C3%B6zz%C3%A9t%C3%A9telre.pdf> (megtekintés időpontja: 2022.03.15.)

faji, politikai, szexuális identitás kérdéskörére, a vallásgyakorlásra és végül, de nem utolsósorban a tiszteletre és a tisztességre az üzleti partnerekkel szemben. Szintén kiemelt szereppel bír a dolgozat elején említett megfeleléségi (compliance) kockázatok felmérése, kezelése és az azokra hozott intézkedések meghatározása, valamint a végrehajtás és a hatás folyamatos monitoringja.⁴⁴

Elemi felétel egy jó szervezeten belül, hogy kialakuljanak olyan mechanizmusok, amelyek képesek a korrupciós kockázatokra vagy eseményekre irányuló közvetlen bejelentések, valamint a központi bejelentő védelmi rendszerbe érkezett bejelentések alapján történő hivatalos megkeresések fogadására, feldolgozására és belső kivizsgálására, valamint a bejelentőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés megelőzésére.⁴⁵ Ezt a rendszert nevezzük **Whistleblowing**, azaz visszaélés- bejelentési és bejelentő védelmi rendszernek. A bejelentővédelem⁴⁶ intézményének lényege, hogy megfelelő felületet és védelmet nyújtson azok számára, akik felhívják a figyelmet valamely szerv működése során tapasztalt visszaélésekre, hiányosságokra. A visszaélés bejelentőjét nem értheti hátrány a bejelentés megtétele miatt.⁴⁷ A visszaélés-vizsgálat egy olyan belső eljárás, amelynek célja a gazdasági társaság szervezeti keretei között a múltban lezajló, visszaélésgyanút felvető cselekmény vizsgálata, értékelése, arra adott szervezeti válaszlépés meghatározása, illetve szankció alkalmazása, vagy szankció alkalmazásának kezdeményezése a hatóságok felé.⁴⁸

Célszerű, hogy a compliance szervezeti egységhez kerüljön telepítésre a visszaélések vizsgálatának koordinálása, ha a compliance szervezeti egységben megvan ehhez a kellő létszám és kompetencia. A visszaélések jellegét tekintve ugyanakkor javasolt, hogy ne a compliance terület végezzen el minden visszaélés-vizsgálatot, hanem az a terület, amely

⁴⁴ IRÁNYELV a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez, 2020. december

<https://allamhaztartas.kormany.hu/download/6/03/b2000/Ir%C3%A1nyelv%20k%C3%B6zz%C3%A9t%C3%A9telre.pdf> (megtekintés időpontja: 2022.03.15.)

⁴⁵ Dobos Csaba, dr. Gulyás Attila: A bejelentő rendszer szerepe az integritás erősítésében, a bejelentések vizsgálata és bejelentő védelem (2015) 2. oldal

⁴⁶ Az Európai Parlament által 2019. október 7. napján került sor a WB Irányelv elfogadására. A tagállami implementálásra két év állt rendelkezésre, így arra 2021 végéig kellett, hogy sor kerüljön. A WB Irányelv olyan minimumszabályok megállapítását tűzte ki célul, amelyek az uniós jog megsértését bejelentő személyek magas szintű védelméről rendelkeznek. - COM (2018) 218 európai parlamenti és tanácsi javaslat alapján elfogadott irányelv az uniós jog megsértését bejelentő személyek védelméről

⁴⁷ KÉZIKÖNYV a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez

https://allamhaztartas.kormany.hu/download/8/f9/b2000/Gtbkr_k%C3%A9zik%C3%B6nyv_2021.pdf (megtekintés időpontja: 2022.03.15.)

⁴⁸ Ambrus István, Farkas Ádám: A compliance alapkérdései, Wolters Kluwer Hungary Kft. 2019. 207. oldal

rendelkezik erre vonatkozó szaktudással (akár a biztonsági terület, akár a belső ellenőrzés, akár más, pl. informatikai érintettség esetén az informatikai vagy informatikai biztonsági szakterület, vagy akár külső szerződő fél). A compliance területnek koordinatív szerepe kell, hogy legyen e vizsgálatok során, különösen akkor, ha bejelentés alapján indul meg a vizsgálat. Tehát mindezek alapján megállapítható, hogy nem feltétlenül szükséges a compliance területnek végezni a vizsgálatokat, de ha a compliance hatáskörébe tartozó tárgykörök kapcsán (pl. integritássértés, korrupciógyanú és/vagy bejelentés alapján) kerül sor a vizsgálatra, akkor kiemelten szükséges arra figyelemmel lenni, hogy a compliance terület a szükséges információkat kellő időben és részletességgel megkapja, és legalább koordinatív szerepet töltsön be. Lényeges, hogy a compliance terület, a biztonsági terület, a belső ellenőrzés, a humánpolitikai és az informatikai terület között nagyon fontos a jó kapcsolat, az információcsere és az együttműködés.⁴⁹

V. Összegzés

Összességében megállapítható, hogy a compliance-tevékenység átszövi a szervezet valamennyi folyamatát, illetve irányítási, menedzselési rendszereit. A compliance azt a célt tűzi ki, hogy az érintett vállalat egyidejűleg feleljen meg az etikai, az átláthatósági és a jogszerűségi követelményeknek. Mint többször kiemeltem, a compliance nem csupán módszer, hanem szemléletmód is, ami annyit jelent, hogy adott vállalkozás minden tagja nemcsak megismeri a munkájával kapcsolatos etikai, jogi, szakmai elvárásokat, hanem követi is ezeket, elkötelezett ezek betartása iránt, ezt önként vállalja.⁵⁰ Véleményem szerint hazánkban is egyre elterjedtebbé vált/válik ez a szemléletmód, amely az egyre inkább jogszabályi leszabályozottságnak köszönhető. Nem ad szigorú kereteket a gazdasági társaságoknak, sokkal inkább „keretrendszerben” határozza meg kötelező előírásait megadva a főbb sarokpontokat. Erre példa a dolgozatom tárgyát képező témakörben a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez megalkotott Irányelv, ami számos mellékletet

⁴⁹ KÉZIKÖNYV a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez
https://allamhaztartas.kormany.hu/download/8/f9/b2000/Gtbkr_k%C3%A9zik%C3%B6nyv_2021.pdf
(megtekintés időpontja: 2022.03.15.)

⁵⁰ Kocziszkó György – Kardkovács Kolos: A compliance szerepe a közösségi értékek és érdekek védelmében Elmélet és gyakorlat Akadémiai Kiadó, Budapest, 2020. 1.2.3.

tartalmaz a compliant működés kialakításához, de ezek használata nem kötelező, illetve megváltoztatható. Meglátásom szerint a compliant működés kulcskérdése a munkavállalók bevonása a vállalat irányítási életébe, nevezetesen belső szabályzatok kialakítását, a felelősségi körök kijelölését, a kapcsolódó feladatkörök pontos meghatározását és mindezeknek a munkavállalókkal történő megismertetését végezze el a vezetés. Ami talán ennél is fontosabb, hogy a vezetés is hagyatkozzon a CCO-ra, vagy a megfelelést biztosító szervezeti egységre, hiszen ezzel a támogatottsággal érhető el az adott gazdasági társaságon belül a compliant módon történő működés.

Szakdolgozatomban törekedtem átfogó képet adni a hazai compliance szabályozásról, és a köztulajdonban álló gazdasági társaságok esetében kiemelni a mindenekelőtt a belső kontrollrendszerben található második védelmi vonal szükségességét és feladatát a vállalat életében. Álláspontom szerint egy jól működő compliance program verenyelőnnyé is fordítható, mivel értékeket teremt, megerősít és védelmet is nyújt. Megállapítható, hogy egy helyes belső kontrollrendszer kialakítása, illetve az adott szervezetben működő kontrollrendszer hatékonyságának felmérése, talán egy prevenciós csalás elleni program kialakítása is jóval előreviheti a gazdasági társaságok érájában bekövetkező csalások megelőzését. Polauf Tamás ügyvéd úr szavaival élve: „a megfelelésre ma elköltött pénz a jövőben sokszorosán térül meg, hiszen egy jól működő compliance program akár megelőzheti a jogsértés megtörténtét is”.

Irodalomjegyzék

Könyvek, monográfiák, tanulmányok, folyóiratok

- Ambrus István – Farkas Ádám: A compliance alapkérdései Az etikus vállalati működés elmélete és gyakorlata. Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest 2019.
- Ambrus István – Farkas Ádám: Whistleblowing és büntetőjog – szempontok a vállalati visszaélések megítéléséhez. Magyar Jog, 2017/7-8. sz.
- Association of Certified Fraud Examiners (Képesített Csalásvizsgálók Nemzetközi Szervezete – ACFE) 2020-as Report to the Nations című kiadvány
- Balogh Monika: A munkaügyi compliance audit https://mersz.hu/dokumentum/YOV1616__5 (megtekintés időpontja: 2022. április 3.)
- Benedek Petra: Compliance menedzsment a szolgáltatási szektorban, PhD értekezés. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Doktori Iskola, 2019.
<https://repozitorium.omikk.bme.hu/bitstream/handle/10890/13176/ertekezes.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (megtekintés időpontja: 2022. február 22.)
- Boros Anita: Az állami ellenőrzés egy sajátos válfaja, avagy a megfelelőség (compliance) és az integritás kérdésköre egyes közszféraszervezetek esetében, pro publico bono– Magyar Közigazgatás, 2019/2, 4–27.
- Dobos Csaba, dr. Gulyás Attila: A bejelentő rendszer szerepe az integritás erősítésében, a bejelentések vizsgálata és bejelentő védelem (2015)
- dr. Lehoczki Zóra Zsófia: A köztulajdonban álló gazdasági társaságok szervezeti és vagyoni sajátosságai, Doktori (phD) értekezés, Budapest, 2021.
<https://antk.uni-nke.hu/document/akk-copy-uni-nke-hu/Lehoczki%20Z%C3%B3ra%20-%20Disszert%C3%A1ci%C3%B3tervezet.pdf> (megtekintés időpontja: 2022. 03. 14.)
- Gösswein, Georg: A mediáció mint a compliance dilemmából kivezető út Georg Gößwein LL.M. (fordította: Csemáné Dr. Váradi Erika – Dr. Jacsó Judit). AKV Európai Szemle 2007/1. oldalszám https://adreurope.unimiskolc.hu/files/57/ADR-2017-1_Go%C3%9Fwein.pdf (megtekintés időpontja: 2022. április 3.)

- Jacsó Judit: A compliance fogalmáról és szerepéről a gazdasági életben. In: Miskolci Jogi Szemle 14. évfolyam (2019) 1. különszám
- KÉZIKÖNYV a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez https://allamhaztartas.kormany.hu/download/8/f9/b2000/Gtbkr_k%C3%A9zik%C3%B6nyv_2021.pdf (megtekintés időpontja: 2022.03.14.)
- Kocziszky György – Kardkovács Kolos: A compliance szerepe a közösségi értékek és érdekek védelmében Elmélet és gyakorlat Akadémiai Kiadó, Budapest, 2020.
- Molnár Erzsébet: Compliance és az üzleti titok In: Miskolci Jogi Szemle 16. évfolyam (2021) 1. szám 2. kötet
- Pallai Katalin – Kis Norbert (2014): „A teljesség felé”. Integritásoktatás és kutatás a Nemzeti Közszerológati Egyetemen. Pénzügyi Szemle, 2. sz.

Internetes források

- Ambrus István: A 21. századi modernizációra adható büntetőjogi válaszok <http://ugyeszeklapja.hu/?p=2697> (megtekintés időpontja: 2022. március 14.)
- Ambrus István: A compliance jelentése és alapkérdései <https://jogaszvilag.hu/cegvilag/a-compliance-jelentese-es-alapkerdesei/> (megtekintés időpontja: 2022. március 15.)
- Ambrus István: A köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszere (<https://jogaszvilag.hu/cegvilag/a-compliance-jelentese-es-alapkerdesei/>) (megtekintés időpontja: 2022.03.14.)
- Belső Ellenörök Magyarországi Közhasznú Szervezete: Ajánlás a Compliance funkció számára https://szabalyzatok.hu/images/ajanlas_compliance.pdf (megtekintés időpontja: 2022. február 22.)
- European Center for Constitutional and Human Rights: Hard law/soft law <https://www.ecchr.eu/en/glossary/hard-law-soft-law/> (megtekintés időpontja: 2022. február 23.)
- Gajdos Márton: Kevéssé ismert tények a szervezeten belüli visszaélésekkel kapcsolatban <https://jogaszvilag.hu/szakma/kevesse-ismert-tenyek-a->

szervezeteken-beluli-visszaelesekkel-kapcsolatban/?hilite=compliance

(megtekintés időpontja: 2022. március 15.)

- Magyar Bankszövetség Compliance munkacsoport: A compliance (megfelelőség biztosítási) funkció működtetésének legjobb gyakorlata (Best Practice Kódex) https://www.bankszovetseg.hu/Content/alapdokumentumok/6_melleklet_Compliance_Best_Practice_Kodex_HUN.pdf (megtekintés időpontja: 2022. április 3.)
- Magyar Fejlesztési Bank: Compliance <https://www.mfb.hu/compliance-s4> (megtekintés időpontja: 2022. április 3.)

Jogszabályok

- 2017. évi LXIX. törvény a pénzügyi piacok működését és a pénzügyi eszközök kereskedését szabályozó törvények jogharmonizációs célú módosításáról
- 2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról
- A pénzügyi piacok működését és a pénzügyi eszközök kereskedését szabályozó törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2017. évi LXIX. törvény 169. §-ához fűzött Indokolása
- IRÁNYELV a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez, 2020. december <https://allamhaztartas.kormany.hu/download/6/03/b2000/Ir%C3%A1nyelv%20k%C3%B6zz%C3%A9rt%C3%A9telre.pdf> (megtekintés időpontja: 2022.03.14.)
- MSZ ISO 31000:2015 szabvány a Kockázatfelmérés és -kezelésről, Alap- és irányelvek

Ábrajegyzék

- 1. ábra – A vállalatirányítás védelmi vonalai (19.o.)
Forrás: IRÁNYELV a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez, 2020. december <https://allamhaztartas.kormany.hu/download/6/03/b2000/Ir%C3%A1nyelv%20k%C3%B6zz%C3%A9rt%C3%A9telre.pdf> (megtekintés időpontja: 2022.03.14.)